

ELŐSZÓ

a 30. kötethez

A Kriminológiai Társaság 1989. február 27-én Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter meghívásával rendhagyó vitaülést rendezett "Beszélgetés időszzerű jogpolitikai kérdésekről" címmel.

Az eszmecserét nem vezette be előadás, hanem "in medias res", a kérdésekkel kezdődött. Valószínűleg a Társaság szakmai profilja okozta, hogy a vitafórumon nem az általános jogpolitikai kérdések merültek fel, hanem a kérdések elsősorban az igazságügyi kormányzat büntetőpolitikai elveire, a tervezett büntetőjogi reform elemeire irányultak. A vitaülés résztvevői igen aktív voltak, s a bagatell bíráskodástól a vizsgálóbírói intézmény meghonosításáig, az ártatlanul meghurcoltakat megillető jóvátétel kérdéseitől a halálbüntetésig, a jogászképzés reformjától a bírósági szervezeti rendszer kérdéséig számtalan probléma napirendre került.

Az igazságügyi miniszter válaszaiból egy elemeiben egymással összefüggő, szakmai elvekre épülő, s a progresszív politikai reformok szelleméhez igazodó büntetőjogi reform képe rajzolódott ki. Mindannyiunk számára nyilvánvalóvá vált, hogy ha a miniszteri bársonyszékbe szakértő-politikus és nem politikus-szakértő kerül, akkor megnyílik a lehetőség arra, hogy a büntetőjog és ezen túlmenően egész jogrendszerünk reformjában a szakszerűségi elemek kerüljenek előtérbe a politikai vagy politikainak mondott szempontokhoz képest.

A Szerkesztő

Szabó AndrásElnöki megnyitó

Tisztelt Kollegák, kedves Barátaim!

Tisztelettel köszöntöm körünkben Kulcsár Kálmán igazságügyminisztert, aki mai ülésünk előadója, illetve aki válaszolni fog a jogpolitikai, ezen belül is elsősorban a büntetőjogpolitika köréből feltett kérdéseinkre. Társaságunk legutóbbi tisztújító közgyűlésén olyan programot fogadott el, amely elkötelezi magát a reformpolitika mellett. Kulcsár Kálmán személyében olyan tudóst tisztelhetünk, aki nem miniszterként, hanem tudósként hirdette meg a politikai intézmények reformjának szükségességét. Most miniszterként a legbiztosabb forrás, aki felvilágosíthat bennünket a tervezett jogi reformokról.

Engedjék meg, hogy elnöki minőségemben én tegyem fel az első kérdést. Hogy látod Kálmán a jogi-szakmai szakszerűség és a demokrácia viszonyát általában, különösen pedig a mai parlament munkájában? Én ugyanis úgy látom, hogy a képviselők jogi járatlansága éppen akkor, amikor a legtöbb társadalmi reform, politikai reform jogi intézményes reform formájában fogalmazódik meg, igen tekintélyes akadálya annak, hogy koncepciójában egységes jogalkotási folyamat bontakozhasson ki.

Kulcsár Kálmán /igazságügyi miniszter/

Kedves Kollegák!

Mindenek előtt köszönöm a meghívást, nagyon örülök, hogy elbeszélgethetünk időszzerű jogpolitikai kérdésekről, még akkor is, ha az első kérdés, amelyet kaptam, az nemcsak most időszzerű, hanem mindig az. A laikus, a politikai elem mellett a szakszerűség érvényesülése a jogalkotás és a jogalkalmazás során ugyanis permanens probléma. Hogy a mai megnövekedett demokratikus légkörben ez különösen jelentős, annak bizonyos jelei is láthatók. Sajnos néha nagyon nehezen biztosítható a szakszerűség érvényrejutása, elsősorban természetesen az u.n. testületi plénumokban. A parlament egyik januári ülésén pl. az alkotmány módosítás során a jogállam koncepciójából kiindulva, a hatalmi ágak elválasztására gondolva, s megpróbálván ezt lehetőség szerint előremozdítani, javaslatot terjesztettem be, amely alapján a Legfelsőbb Bíróság elnökét kivettük volna az interpellálhatók köréből. Hogy erre az alkotmány lehetőséget adott, ez önmagában is a szakszerűség sérelme. Nem vagyok benne biztos, hogy igazán meggondoltan került ez a lehetőség az alkotmány szövegébe, de egészen bizonyos vagyok benne, hogy a demokratikus államberendezkedés egyik legfontosabb elvének, az államhatalmi ágak elválasztásának és egyensúlyának nagyon veszélyes sérelmével. Amikor egy jól hangzó interpelláció, egy jól hangzó kérdés elegendő volt arra, hogy a Parlament végeredményben saját érzelmeit, már ti. a bírósági eljárás során ki-ki által tapasztalt érzelmeit elvi állásfoglalássá transzponálja és végülis ez a módosítási javaslat ne kapja meg a szükséges minősített többséget, akkor bizony el kell azon gondolkodni, hogy elegendő-e a szakszerű magyarázatokat adni akkor, ha nem szakemberekkel állunk szemközt. Ebből én azt a következtetést vontam le, hogy önmagában valaminek a szakirányú indokoltsága, bármennyire is kézenfekvő legyen az

számunkra, nem sokat ér, ha nem tudjuk azt "tetszetős" és mindenki által érthető érvekkel elfogadtatni. Nem is csak arról van tehát szó, ahogyan a kérdést szokás volt feltenni és időnként ma is feltesszük, hogy mennyire biztosítható a politikai elemmel szemben strukturálisan a szakszerűség, hanem arról is, hogy tetszetős érvekkel szemben mennyire védhető a szakszerűség szakismerttel nem rendelkező közegben. Ez bizonyos értelemben küzdelem kérdése. Mindenütt, ahol ilyen összefüggésben merülhetnek fel a problémák, a jogászoknak kötelességük, hogy ne csak szakérveléssel vegyék fel a küzdelmet és próbálják az álláspontjukat érvényesíteni.

Mindez más problémához is elvezet. Ahhoz a problémához pl., hogy milyen a jogászság és a jog presztizse Magyarországon. Ez ahhoz a problémához is elvezet, hogy vajon helyesen jártunk-e el akkor, amidőn mi magunk is azt a látszatot keltettük vagy keltjük mind a mai napig a társadalomban, hogy a joghoz is mindenki érthet. Azzal a pusztá ténnyel pl., hogy azt "követeljük", vagy elfogadjuk azt a követelést, hogy legyenek a jogszabályok közérthetőek, akkor is, ha ezzel kikapcsoljuk belőlük a jog szakmai elemeit, már tulajdonképpen ennek a kérdésnek megyünk elébe. Az első uralkodó, aki azt kívánta, hogy a jogszabályok mindenki számára érthetőek legyenek, hogy így mindenki azonnal megérthesse kötelességeit, Nagy Frigyes volt. Ő kifejezetten paternalista megközelítéssel akart olyan jogi szabályozást, amelyből mindenki pontosan tudja, mi a kötelessége. Még azt is hozzátette meglepő őszinteséggel, hogy nincs szükség jogászokra a jogalkotásban, akik a maguk sajátos jogi nyelvezetével megzavarják az ulattvalókat. Így született a porosz Allgemeines Landrecht, amely a maga több mint 20.000 §-ában aprólékosan közölte mindenkiel, hogy kinek mi a kötelessége. Egy kicsit mi is követni próbáljuk ezt, mikor meg akarjuk magyarázni a laikusoknak a jogszabályokat, hogy mindenki igazodjon el a maga jóvoltából, saját felfogása alapján, és akkor csodálkozunk, hogy félreértések támadnak, hogy értetlenség keletkezik és jogi kérdésekben

is mindenki szakértőnek gondolja magát. Határozott véleményem, hogy a jogász tartsa a maga szakismeretét olyan fontosnak, mint akár az orvos vagy a mérnök, és ne kívánja mindenkivel megértetni a saját szakmáját, ne akarja megtanítani a laikusoknak a jogot, a jogszabályokat, hanem értesse meg azt, hogy egy meghatározott folyamatban, amelyet jogilag akarunk szabályozni, a jognak mi a helye és mik a jogász funkciói, feladatai ezzel összefüggésben. A jogász ismeri a jog tulajdonságait, a jogász tudja, vagy kellene tudnia, mi érhető el és oldható meg a joggal, s mi nem, és ezt minden véleménnyel szemben, politikaival és laikussal, ideértve a másfajta szakismereteken alapuló nézeteket is, képviselnie kell. Ha tehát most röviden akarok válaszolni Szabó András barátom kérdésére, akkor csak azt tudom mondani, hogy a szakismeretnek, a jogi szakismeretnek olyan helye lesz a Parlamentben, a Kormányban és mindenütt, amilyen helyet a jogászok, és különösen az éppen ott működő jogászok ki tudnak harcolni.

Szabó András:

Köszönöm Kulcsár Kálmán válaszát, most pedig kedves kollegáim, a kérdéseken a sor.

Katona Géza:

Két kérdést szeretnék föltenni. Az első kérdés arra vonatkozik, hogy az elmúlt évtized helyes irányú fejlődésében a legalitás érvényre juttatásának elve azt hiszem, hogy kétségtelenül érvényesült, és világos az is, hogy ezen elv további érvényesítésére szükség van. Nem tisztázott viszont a legalitás ellentét párjának tekinthető opportunitás elvével összefüggő intézményeknek a kérdése.

A második kérdésem az a laikus elem részvételére vonatkozik a büntető igazságszolgáltatásban. Tisztában vagyok azzal, hogy az esküdtszék intézménye Magyarországon sem hosszú, sem túlzottan egyértelműen pozitívan értékelhető múltra nem tekinthet vissza. A laikus bíráskodásnak azonban van a másik területe, a bagatell ügyekkel való foglalkozás.

Az lenne a kérdésem, hogy ebben az irányban várhatunk-e változást?

Kulcsár Kálmán:

Engedjék meg, hogy a kérdést a szokásos büntetőeljárásjogi értelmével szélesebben felfogva azt válaszoljam, hogy a jelenlegi helyzetben a legalitás elvének feltétlenül elsőbbséget kell adni. Még akkor is, ha az átmeneti időszakban a legalitás is kettős gyökerű, s a régi és új szembenállhat egymással. Az értelmezés jelentősége ezzel persze növekszik, és növeli az opportunitás elvének a jelentőségét is. Ha a kérdést jogalkotási szempontból vizsgálom, akkor arra kell utalnom, hogy a jogszabály olyan fő folyamatokat és összefüggéseket szabályozzon, amelyek ilyen szabályozása igazán indokolt, és ahol nem, ott a szabályozásra nincs szükség, s az ilyen szabályozás csak túlszabályozásra vezet. A deregulációs folyamat, amelynek tudatos véghezvitelére most elsősorban a gazdasági életben és a közigazgatásban törekszünk, csak akkor lehet eredményes, ha a legfontosabb összefüggéseket határozott, nem változó, vagy ritkán változó jogi normák szabályozzák, amelyek meghatározó szempontokat adnak a dereguláció számára is. Lényegében hasonló az álláspontom a jogalkalmazás során is. A legalitás érvényesítése akkor lehet igazán hatékony, azokban az ügyekben, amelyek nem érik el azt a szintet, amelyhez ilyen komoly érdekek nem fűződnek, az opportunitásnak nagyobb lehetősége jut. Ezt egyébként a társadalmi gyakorlat maga is így "csinálja", hiszen ismert, hogy nagyon sok esetben viták, konfliktusok nem a jogi szabályozás közbejöttével és nem is a jog alkalmazására hivatott szervezetek közbejöttével intéződnek el; maga a társadalmi gyakorlat is kikerüli a jogalkalmazó fórumokat, ha a fórumok a maguk legalitására törekvésükkel - ha szabad így mondanom - egyik fél számára sem "kifizetődő" döntéseket produkálnak. Ez természetesen nem magyar jelenség, ez világjelenség. Azt hiszem tehát, hogy az opportunitás szélesen felfogott elvének érvényesülnie kell, méghozzá intézményesen kell érvényesülnie ahhoz,

hogy ne legyen olyan jogsértés a következménye, amely tartalmában e társadalmi jelenségek, folyamatok szinte kikerülhetetlen következménye. Ez is az átmenet egyik fontos problémája, különösen, ha a különböző "legalitásokhoz" kapcsolódó "elvárások" ellentmondásosak. Külön probléma e két elem viszonya a büntető eljárásban. Az új büntetőeljárásjogi törvény előkészítése során érdemes lenne az erre vonatkozó külföldi tapasztalatokat is összegyűjteni. A két elv megfelelő viszonyának kialakítása és az ennek megfelelő gyakorlat nélkül ugyanis egyetlen modern állam sem tarthat fenn hatékony büntetőjogot.

Ami a második kérdést illeti, több összefüggésben is szükséges elemezni a laikus elem helyét a büntető bírászkodásban. Igaz, hogy illúzióim nincsenek, és ezta nemzetközi tapasztalatok is alátámasztják. Több mint két évtizeddel ezelőtt vizsgáltam történeti és szociológiai eszközökkel a népi ülnökök közreműködését büntető bírászkodásban. A vizsgálat befejezése után egy nemzetközi konferencián beszélve erről, odajött hozzám egy idősebb amerikai kollega, akiről kiderült egyébként, hogy a hirneves osztrák származású Hans Zeisel, aki ama híres chicagói Jury Project, tehát az esküdtszék működését szociológiailag vizsgáló program vezetője. Ez a nagy kutatási program a büntető bírászkodást és a polgári bírászkodást egyaránt elemezte az esküdtszéki keretek között, megpróbálván meghatározni, hogy mi az, amit az esküdtektől várni lehet, hogyan befolyásolják az esküdteket a bírák, milyen tényezők hatnak döntéseik folyamatában, és így tovább. A beszélgetés során kérdezte, hogy milyen eredményre jutottunk, mert a chicagói program egyértelmű végeredménye az, hogy az esküdtszéki bírászkodás nem biztosítja a hatékony laikus részvételt, s a hozzá kapcsolódó társadalmi elvárásokat, hiszen egy jó bíró úgy irányítja az esküdteket, ahogy akarja. Az ülnökrendszer biztosan megfelelőbb - fejezte be. Erre azt válaszoltam, hogy a mi vizsgálataink szerint az ülnökök nagyon kevésbé vesznek részt érdemi módon az ítélezésben, a bíró úgy irányítja őket, ahogyan kívánja, s meg voltunk **győződve**

arról, hogy az esküdtszék hatékonyabban működik. Azt gondolom tehát, hogy a laikus az laikus, akár milyen vezetési formában működik is közre az igazságszolgáltatásban. Ezzel együtt azonban - különböző okok miatt - a laikus bírászkodás mégsem mellőzhető a büntető ítélezésben. Sőt nagyobb változatosságra is törekedhetünk. Tőlem sem idegen pl. az a gondolat, ha a bírósági szervezet és eljárás reformjára valóban sor kerülhet, hogy egyes ügykategóriákat kifejezetten esküdtszék előtt tárgyaljunk. Magyarországon az esküdtszéki bírászkodás legtovább a sajtóperekben élt, és nem is indokolatlanul. Én esetleg még néhány más esetben, mint pl. a politikai büntetőperek is, hajlandó lennék esküdtszéki bírászkodást újra bevezetni a magyar jogrendszerbe, ugyanakkor, amikor indokolt esetekben akár az ülnöki bírászkodás is megmaradhatna. A "bagatell" bírászkodást, ahogy ezt ilyen csúnya szóval nevezzük, az eddigi igazságügyi elképzelések pontosan fordított szemszögből közelítették meg. Úgy pl., hogy jogi képzettséggel rendelkező, de tanácsvezető "képesítést" még el nem érő szakbírók közreműködésével kellene az ilyen bírászkodást megoldani. Ahol a "bagatell" bíráskodásnak laikus formája működik, mint pl. a békebíró Angliában, ott is az a tapasztalat, hogy ezeket a bírásokat a bíróságnak a jogász titkára instruálja a tárgyalás előtt, úgy, hogy tulajdonképpen a bírászkodás ennek a szakképzett jogász titkárnak az elgondolása szerint megy végbe, tehát a laikus bírászkodás ebben az esetben kvázi laikus jellegű. Megfontolható persze, hogy nagyon csekély súlyú ügyekben, amelyekben nem, vagy alig merülhetnek fel jogkérdések, esetleg a laikus forma is kipróbálható, és ezzel mentesíthetők lennének a bíróságok. Én azonban inkább a másik összetételnek volnék a híve.

Diczig István:

Milyen jövőt lát a vizsgálóbíró intézményének meghonosításában? Hogyan hozható ez összefüggésbe az új alkotmány koncepciójában szereplő "C" változattal?

Kulcsár Kálmán:

Elgondolásokról jelenleg még nem beszélhetnék. Azt mondhatom azonban, hogy a bíróság szerepéről a nyomozati szakaszban új felfogást kell kialakítanunk. Az első lépés ebben az előzetes letartóztatás bírói elrendelése és a megfelelő jogorvoslat biztosítása. Ez ma még nem jelenti a vizsgálóbírói intézmény bevezetését. A vizsgálóbírói intézmény szélesebb összefüggésbe is beágyazható, amely összefüggések valóban elvezetnek az alkotmány szabályozási elveiben megjelölt u.n. "C" variánshoz. Mint ismeretes, ez az elgondolás az ügyészi szervezet helyét, szerepét megváltoztatja. Valószínűleg olyan kombinációban kell megoldani a vizsgálóbírói intézmény elhelyezését, amelyben a nyomozati hatóság, az ügyészség és a vizsgálóbírói hármas elemét kellene összefüggéseiben is kialakítani. Talán leginkább a francia elgondolás vagy a francia példa az, ami az embernek eszébe jut, de emlékezhetünk a korábbi magyar rendszerre is. Nem hiszem, hogy nagyon sokan vannak itt, akik akár az ügyészségen, akár a bíróságon ebben a szisztémában dolgoztak volna, de amikor én kezdtem a pályafutásomat ügyészként, pontosabban ügyészségi fogalmazóként, akkor még működött ez a kombináció. A vizsgálóbírónak lényegében az lenne a feladata, hogy az eljárás törvényességét bírói színterén tudja kontrollálni, és pedig súllyal az emberi és polgári jogok érvényesülésére. A bírói kontrollt itt nagyon aláhúznám, mert az eljárás törvényessége ügyészi apparátussal is ellenőrizhető, ma is ez történik, de a törvényesség szempontjából, legalábbis véleményem szerint, megnyugtatóbb az, ha nem utasításra dolgozó centralizált szervezet tagja végzi ezt a felügyeletet, illetőleg másféle kontroll is működik. A bíróságnak, mint különböző garanciákkal, elvi, jogszabályi, szervezeti biztosítókkal a leginkább függetlenné tehető szervezet, a működése vizsgálóbírói intézmény útján is biztosítható. Ebben az esetben azonban meg lehet és meg kell határozni azokat a momentumokat, amelyekben ügyészi, és azokat a momentumokat, amelyekben vizsgáló

ló bírói ténykedésnek van helye a nyomozat során. Mindez kimunkálendő, és pedig együtt az új bírói, ügyészi és eljárási törvényekkel.

Szabó Péter:

A bíróságok társadalmi, politikai szerepének várható változása milyen objektív és szubjektív feltételek egyidejű megteremtésével valósulhat meg?

Kulcsár Kálmán:

Az új bírósági szervezet rendszer kialakítása során szervezett vitában igen sokszor jelenik meg ellenérvként, hogy a mai helyzetben nem tudjuk a bíróságok megfelelő működését biztosítani, sem létszámmal, sem anyagilag. Lehetséges-e tehát gyakorlatilag most a bírói szervezet átalakítása, s nem volna-e célszerűbb a jelenlegi bírósági szervezet anyagi, személyi, s minden egyéb vonatkozású erősítése. Felmerült az is, hogy a szervezeti átalakítás tulajdonképpen az előbbi feltételek biztosítása helyett. Való igaz, hogy a bírói, a bírósági szervezet a jelenlegi állapotában és azokkal a feladatokkal, amelyeket az utóbbi időben kapott - s amelyek még kibővülnek, ha mással nem, az előzetes letartóztatással kapcsolatban már említett jogkörével, a közigazgatási bírósághoz kiterjesztésével stb. - tehát a jelenlegi állapotában sem tudja maradék nélkül a feladatait ellátni. A kérdés tehát nem az, hogy nem fejlesztjük a bíróságot és marad a szervezet, vagy fejlesztjük a bíróságot és szervezeti átalakítás következik, mert a bíróságot mindenképpen mai állapotában és szervezeti átalakulás nélkül is fejleszteni kell. Ennek az elgondolásnak az alapján készült az az előterjesztés az Igazságügyi Minisztériumban, amely az elmúlt héten volt a Kormány előtt, s amelyet a Kormány egyébként jóváhagyott. A Kormány a jelenlegi állapotokból kiindulva a létszámot illető és más fejlesztést is szükségesnek látott, elsősorban az ügyháttrálék feldolgozása miatt, majd pedig az ügyháttrálék feldolgozása után az újonnan belépő feladatok el-

látása érdekében. Ez a fejlesztés rövid távra 100 főnyi bírót beállítását kívánta meg, a megfelelő segédszemélyzettel. Ezt a Kormány elfogadta, ha nem is úgy, hogy ebben az évben teljesen megvalósítható. Erre az évre csak korlátozott anyagi erőforrások állnak rendelkezésre, de perspektivikusan, néhány évre vonatkoztatva a létszám igényeket ki-elégítette. Mindez azt jelenti, hogy a bírói létszám az elkövetkezendő évek során 100-200 fővel és a megfelelő segéderőkkel növelhető, kialakulhat olyan fogalmazói létszám is, ami kb 40 %-kal jelent többet a jelenleginél. Ennek alapján a fórumrendszernek a kétfokú fellebbezéshez szükséges átalakítása már túlságosan nagy létszámgigényt nem jelentene. Tehát ha ezt a fejlesztést a bíróságok területén biztosítani tudjuk, aminek egy jelentős része, legalábbis az első időszakban, az ügyhátrálék földolgozásával indokolt, kialakítjuk azt az új bírósági rendszert, amelyben helyet kap egyébként a kis ügyekre vonatkozó egyesbíráskodás is. Nem merem használni a "bagatell" kifejezést, mert egyszer már kikaptam érte a Legfelsőbb Biróságon azzal, hogy a legkisebb ügy sem lehet bagatell, mert az ügyfélnek minden fontos. Ez egyébként igaz is, csak hát a szót nem ilyen pejorativ értelemben, hanem jobb híján használtuk. Az új bírósági szervezeti rendszer egyébként a legalsó fokú bírói fórumrendszer kiterjesztésével járna, a szervezeti egységek növelésével is, - a bíráskodást közelebb kell vinni a lakossághoz, egyre inkább jelennek meg ezek az igények - s ebben lehetőség nyílna bizonyos ügyek egyszemélyi, esetleg nem is kifejezetten bírói, hanem "albírói" szinten megoldható bíráskodásra is. Erre a fórumra épülne föl - esetleg a jelenleginél kisebb számban - a mai megyei bírósági szintű bíróságok rendszere, majd a fellebbviteli bíróságok ugyancsak nem nagy száma, 4-5 ilyen egységre gondolnánk, végül a Legfelsőbb Biróság. Ismétlem, véleményem szerint ehhez a szervezethez nem kellene sokkal több bírót, mint a most már ilyen szervezeti átalakítás nélkül is a fejlesztés szempontjából vett létszám. Hangsúlyom azonban, ha a Parlament ezt a bírói fórumrendszert fogadja el, s a bírói szervezeti törvény ennek megfele-

lően alakul is, az új bírói szervezeti törvény életbeléptetése akkor és olyan ütemben képzelhető el, ahogyan a feltételek biztosíthatók. Ha tehát az ügyhátrálék földolgozása egy-másfél, maximum két év alatt megoldható, és az ebből fölszabaduló bírói létszám a szervezeten belül marad, akkor a továbbiakban ilyen ütemben a fórumrendszer átalakítása is megtörténhet. Még egyszer hangsúlyozom, csak akkor, amidőn a feltételek minden szempontból biztosítottak. Emlékezzünk rá, hogy az 1869-es bírói szervezeti törvény végrehajtása is jó néhány évet vett igénybe. A kétfokú fellebbezés mellett egyébként azért törünk lándzsát, s ezt szeretném, jóllehet a kérdés erre nem irányult, megjegyezni, mert nagyon lényeges az állampolgárok jogainak biztosítása ebből a szempontból is. Világos ugyanis, hogy a jelenlegi második fellebbezés csak rendkívüli perorvoslatot jelent, amelynek már a benyújtása is a Legfelsőbb Biróság elnöke, vagy a legfőbb ügyész diszkréciójától függ. Ez tehát nem az ügyfél alanyi joga. A második fellebbezés lehetőségét is normatív alapon kell rendezni, ha nem is feltétlenül az első perorvoslat körében, ez pedig a bírói fórumrendszer kiterjesztését igényli. Én ugyanis nem tudom elfogadni, hogy ugyanaz a bíróság - bármilyen összetételben - kétszer egymás után döntsön normális fellebbviteli keretek közt, illetőleg az u.n. székhelybíróságokat másodfokú eljárásra is használjuk.

Szabó András:

Azt hiszem, hogy Kulcsár Kálmán segítségére kell sietnem abban, hogy a fogalmi apparátusát bővítsem, ezért hogy szemrehányás a jövőben ne érje a bagatell bíráskodás tárgyában, javasolnám, hogy a bagatelloid vagy kvázi bagatell bíráskodás fogalmát használja.

Hoffer Ferenc:

Milyen tevékenységi tervei vannak az Igazságügyi Minisztériumnak a politikai elitéltek mentesítésére? Gondoltak-e a törvénnyel kimon-

dott semmisségre?

Kulcsár Kálmán:

Igen, ezt szándékozik tenni az igazságügyi kormányzat. A helyzet azonban nem egyszerű. A koncepció maga is különböző lehet, és különböző szerepet játszhatott az egyes perkategóriákban. Voltak koncepciós perek, eleve "jogsértő", lényegében alkotmányos elveket sértő, tehát eleve "koncepciót" jelentő /a szó most használatos pejorativ értelmében/ jogalkotásra épültek. Voltak olyan koncepciós perek is, amelyek teljesen ilyen típusú jogalkotásra támaszkodtak, de legalábbis tetszőleges értelmezést lehetővé tévő jogalkotásra, gondolok itt pl. az 1946. évi 7. törvényre. Végül jónéhány perben a tényállás kialakításában jelent meg a "koncepció", de ha ez a tényállás igaz lett volna, akkor az "elkövetőt" jog szerint ítélték volna el az adott esetben. Végül egyes perekhez sajátos politikai megítélés társult, és ezért torzult el az ítélet. Éppen mert rendkívül komplikált lenne az egyedi felülvizsgálat, a nagy ügyszám miatt sem lenne lehetséges, az igazságügyi kormányzat azt javasolta, hogy törvényi úton tekintsük semmisnek ezeket az ítéleteket, röviden úgy, ahogy a kollega javasolta. Ilyen törvény előkészítésén munkálkodunk, de szükség van még bizonyos vizsgálatok elvégzésére. Ezek már megindultak, de ez nem felülvizsgálat, hanem inkább számbavétel. Azt kívánjuk megtudni, hogy bizonyos perkategóriákban milyen módon jelent meg a "koncepció", milyen perkategóriák tekinthetők eleve "koncepciós"-nak stb. Ennek egyébként történeti jelentősége is van. Éppen ezért a számbavételt végző bizottságokat történészekből, jogászokból állítottuk össze. Arról van tehát szó, hogy meghatározott ügykategóriákat elkülöníthessünk, lássuk a "koncepció" jellegét, az ügyek körülbelüli számát. Még egyszer hangsúlyozom, ez a felülvizsgálat nem igazságügyi jellegű. Nem arról van szó, hogy a perrend szabályai szerint ügyészek és bírák közbejöttével történne valami fajta felülvizsgálat, aminek eredménye perújítási indítvány vagy törvényességi óvás lenne. Az én elgondolásom kezdettől fog-

va ez lett volna, csak sokáig "idő előttinek" tekintetett ez a javaslat. Márpedig az egyedi eljárásokkal sebeket tépnénk fel, s ez adott esetben tragikus lehet. Nem a közreműködő bírák, ügyészek, nyomozók "védelméről" van szó, hanem a terheltekről, a gyakran egymásra terhelő, alaptalan beismerésre kényszerített emberek személyi jogainak a védelméről. A "tapintat" mellett azonban az ügyek nagy száma miatt is lehetetlenné válna a szokásos perorvoslatok alapján történő felülvizsgálat. Néhány ügy azonban, részben a közvélemény, részben az érintettek, részben más okok miatt is azt igényli, hogy addig is, amíg az említett "felülvizsgálat" folyik, történjen meg az egyedi felülvizsgálatuk. Néhány ügyben pedig már a benyújtott perújítási vagy a törvényességi óvás iránti kérelem alapján megindult az eljárás. A "hivatalból" elindított ügyek száma nem lesz több, mint 15-20. Olyan perek ezek, amelyek teljesen világosan, mindenki által köztudottan koncepción alapulnak. Ezeknek felülvizsgálatával nem szabad várni, s nem is nagyon várhatnánk, mert a társadalomban ebben az irányban elég nagy a nyomás. Erről bővebben az Országgyűlés soronkövetkező ülésén beszélek. A felülvizsgálat egyébként 1945-től kezdődik és feltehetően 1962-vel zárul.

Szabó András:

Figyelmébe ajánlom az igazságügyi kormányzatnak, hogy voltak ítélettel be nem fejezett eljárások, mondjuk olyan vizsgálati fogság, ami másfél évig tartott és pardonnal ért véget. Egyrészt ilyen esetben gondolom, hogy ez a megoldás ezekre az ügykategóriákra nem terjed ki, és ha már a törvénnyel történő semmisség kimondás javaslatánál állunk, egy ugyanilyen jogi abszurditást mondanék. Ha már ennyi igazságtalan ítélet született, amit törvénnyel semmisnek mondunk ki, nem volna-e lehetséges az, hogy azokat, akik felelősek voltak ezért, azoknak a felelősségét ugyancsak törvénnyel lehessen kimondani, mert az elévülés folytán nincs ma már lehetőség, pl. Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, a Trójka ellen eljárást indítani. Ezt komolyan megfontolandónak tartom,

hiszen igazán ők voltak azok, akik a népi demokratikus államrend ellen összeesküdtek, méghozzá fegyveres úton, mert hiszen volt fegyveres apparátusuk is. Nem tudom, hogy elfogadja-e az Országgyűlés ezt a javaslatot.

Kulcsár Kálmán:

Hát hogy akkor, amikor a törvény-javaslat majd Országgyűlés elé kerül, kb egy év múlva, a vizsgálat lezárása után, milyen országgyűlés ülészik, az nyilvánvalóan nagyon sokat nyom a latban. Én most csak azt mondhatom, hogy a politikai felelősség megállapításának, ha ez szükséges és igazolt, akkor helye lehet, de semmifajta büntetőjogi felelősség megállapításának, amely visszaható hatályú lenne. Amennyire hajlékony és készséges vagyok abban, hogy az ártatlanságot, ha ez indokolt, rendkívüli módon is megállapítsuk, mert adott esetben ez mégiscsak rendkívüli mód, ha ezt jogalkotási aktussal tesszük, annyira nem fogadhatom el, hogy bűnösséget állapítsunk meg bármilyen módon a normális eljárás mellőzése nélkül és visszaható jelleggel. Nekem itt a korábbi hasonló esetekben is külön véleményem van, de hát ezt most nem fejteném ki. A lényeg az, hogy büntetőjognak semmiféle módon nem lehet visszamenő hatályt engedélyezni. Még ilyen formában sem.

Gönczöl Katalin:

A jog társadalmi szerepének gyors változása milyen reformokat indukál - véleménye szerint - a jogászképzésben?

Kulcsár Kálmán:

A jogászképzésre vonatkozó elképzeléseimet tartalmilag kétféleképpen fogalmaznám meg. Mindenekelőtt szeretném, ha a jogászképzés kevésbé lenne provinciális mint napjainkban. Elmondtam máshol is már, és most is megismételném, hogy én a magyar jogászképzést nem tekintem rosszabbnak, mint a "világ átlagát". Tehát nem mondanám azt, hogy itt rosszabb a képzés, mint általában a jogászképzés a világon. Hogy azonban a színvonal

emelhető, eleve következik abból, hiszen ha valami átlagos, akkor az meghaladható. A képzés azonban mégis meglehetősen provinciális jellegű. A provinciális jellegem azt értem, hogy egyrészt nagyon kevésbé tekint ki a világ nagy jogrendszeire, nagyon kevésbé ad igazi összehasonlító jogi ismereteket, másrészt pedig nagyon kevésbé biztosít nyelvi képzést. Ha azonban abban az irányban akarunk fejlődni, amelyet szeretnénk, s amely végülis azzal függ össze, hogy Magyarország elsősorban gazdaságilag, de kulturálisan és politikailag is adaptálódjon a már kialakult egységes gazdasági és politikai világrendhez, és azon belül az európai gazdasági és politikai valósághoz, beleértve azt a perspektívát is, amit az Európai Gazdasági Közösség fejlődése 1992. után megvalósíthat, akkor mind a két vonatkozásban nagyon sok és jelentős tennivaló van. Alkalmam volt néhány ország jogalkotási programjával megismerkedni, egyebek közt azon országokéval, amelyek nemrég kerültek be az Európai Gazdasági Közösségbe. Már a fölvétel előtti időszakban hallatlanul nagy jogalkotási munkát kellett elvégeznünk, amely alkalmassá tette ezeket a jogrendszereket arra, hogy a kapcsolat kialakításával majdan ténylegesen integrálódhassék a jogrendszer is. Könnyű belátni, ha piaci, vám, valutáris, sőt képzési integráció bekövetkezik, akkor a jogrendszer integrálódása elkerülhetetlen. Ha nekünk nincs is e pillanatban ilyen közeli perspektívánk, amint ezt tegnap este megtudhattuk a Hét-ből, Horn Gyula államtitkártól, tehát nem közvetlen "veszély" még az, hogy az Európai Gazdasági Közösség tagjai között kívánna látni minket, de szerződést már kötöttünk és a gyakorlati politika is ebbe az irányba mutat. Európához való kapcsolatunk perspektivikusan közelebb hozza hozzánk a világ egészének jogrendszereit is. Erre a perspektívára, de már a mutatózó feladatokra is gondolok, amikor azt mondom, hogy ki kell lépni a provinciális oktatásból és sokkal nagyobb, messze sokkal nagyobb erőt kell fordítani arra, hogy a joghallgató megismerkedjen azokkal a jogrendszerekkel - nyilván nem a jogi szabályozás részletes elsajátításáról van itt szó elsősorban, bár adott esetben arról

is, hanem elvekről, intézményekről stb., amelyek a világon élnek, és amelyekkel mint gyakorló jogásznak is dolga lehet. Hogy ezt nem lehet megtenni nyelvismeret nélkül, az természetes.

Sajnos azt kell mondanom, hogy történetileg egyik nagy bajunk volt mindig, s bizonyos fokig marad is, hogy provinciálisan gondolkodunk, és pedig nemcsak a jogban, hanem a politikában is. Ma is láthatók ennek jelei nemcsak a "hivatalos" politikában, hanem az ellenzékiben is. Az "Extra Hungaria non est vita" szép jelszava, amely jó értelmében indokoltan élt társadalmunkban, nem jelenti azt, hogy ne vegyük tekintetbe a világ folyamatait és jelenségeit, hogy azt higgyük, függetlenedhetünk tőlük, különösen ma, amikor a globális folyamatok minden társadalmat alkalmazkodásra kényszerítenek. A második elem, amelyben a jogászképzés változtatását elgondolnám, a fokozatosság és egymásra épülés a képzésben. Meggondolandó pl., hogy nem lenne-e célszerű a főiskolai, egyetemi és posztgraduális szint szervezeti egységeinek megteremtése. Vannak olyan foglalkozási ágak, ahová elég főiskolai végzettség. Nem vagyok benne biztos, hogy pl. az államigazgatásban alkalmazandó szakembereket külön Államigazgatási Főiskolán, ahogyan abban sem, hogy a rendőrségi szakembereket külön Rendőrtiszti Főiskolán kell képezni, és folytathatnám. Célravezetőbb lenne talán, ha sikerülne esetleg valamelyik hármas gradációs képzést kialakítani és főiskolai végzettséggel helyezkedhetnének el a hallgatók, mondjuk három év után, az állam- és jogtudományi karokról olyan szervezetekben, amelyekben ezután a szükséges speciális továbbképzést megkaphatják. Ez lenne a probléma egyik oldala. A másik az, hogy nyilvánvalóan vannak olyan állások, ahová nem elég a jelenlegi jogi képzés. A posztgraduális szintnek a bevezetése tehát még akkor is indokolt, hogy ha pl. természetesen fenn kívánjuk tartani a fogalmazói képzést is, mert hiszen az igazságügyi szervezet minden ágában ismét speciális ismeretek elsajátítására és gyakorlat megszerzésére van szükség. Ilyen átalakítás természetesen csak az egyetemi és főiskolai oktatás általános átalakításának a menetében képzelhető el,

éppen ezért közösen kell gondolkodnunk ezekkel az intézményekkel.

Vigh József:

Van-e remény a halálbüntetés eltörlésére, a büntetési rendszer reformjára, a végrehajtandó szabadságvesztés büntetések csökkentésére és végül a dekriminalizációra?

Kulcsár Kálmán:

Elgondolásaink vannak, és Vigh József igazán a szivemből beszélt, amikor - de mindjárt hadd tegyem hozzá, hogy a fejemből is, mert ez nem szív kérdés - a halálbüntetés eltörlését említette. A halálbüntetés fenntartása ugyanis - véleményem szerint - nemcsak indokolatlan a büntetőjog céljait tekintve, hanem egyúttal segít ennek a primitív büntetés szemléletnek, jogi és politikai kultúránk indulati és erőszak vonásainak a fönmaradásában is, amelyeket aligha tekinthetnénk civilizált társadalom jellemzőknek. Nagyon jól tudom, hogy a közvélemény ezzel szemben rendkívül erős fenntartásokkal viseltetik. Ha máshonnan nem tudnám, értesülhetnék azokból a levelekből, amelyeket hozzám irtak a televízió nézők és rádió hallgatók néhány ilyen megnyilatkozását követően, s nem állítanám, hogy mindig keresett szavakkal fogalmazták meg ezeket a leveleket. Ennek ellenére azonban én a halálbüntetés eltörlésének híve vagyok, és nem véletlen, hogy az Alkotmány szabályozási elvei között, az emberi-állampolgári jogokkal, illetőleg a biráskodással összefüggő elvek között helyet kapott az élethez való jog is. Valószínűleg nagy vitát fog majd kiváltani, de decemberben, amikor volt alkalmam Milánóban résztvenni a Beccaria tiszteletére rendezett kongresszuson, s ott éppen a halálbüntetéssel kapcsolatos szekción elnököltem, általános véleményként hallottam, hogy a halálbüntetést sehol sem népszavazással törölték el. Az igazságügyi kormányzat határozott szándéka a halálbüntetés eltörlése, van erre elgondolása, a fokozatosságra is, és minél több támogatást kapunk a jogász kollegáktól, és minél aktívabb lesz az a Li-

ga, amelyet megalapítottak a halálbüntetés eltörlése érdekében, annál nagyobb reménnyel nézhetünk a siker elé is. Ami a büntetési rendet illeti általában, soha nem titkoltam azt a véleményemet, nemcsak most, hanem korábban sem, hogy a jelenleg érvényes büntetőjogi törvénnyel több szempontból nem vagyok megelégedve, több szempontból visszaélést látok benne, még a Csemegi Kódexhez képest is, és nagyon lényeges vonásaiban elhibázott alkotásnak tartom. Olyan alkotásnak, amely egy meghatározott szituációt fejezett ki és nagyon erős politikai hatásra készült. A szakmai elem uralomra jutásának ebben a vonatkozásban igen nagy jelentősége lenne. Az is világos azonban, hogy a Büntető Törvénykönyvet nem lehet máról-holnapra átalakítani vagy újat alkotni, és olyan kapkodás, amely a jelenlegi, hogy Sztálin elvtársunkat idézzem: "ideiglenesen ható tényezőkre alapozna", nem vezetne célra. Hosszabb idő szükséges egy új Büntető Törvénykönyv megalkotásához, tudományos megalapozás, sok mindennek az átgondolása szükséges, ha közben egyes részeit természetesen változtatni is kell. Ami azonban a büntetési rendszert illeti a jelenlegi büntető törvényen belül, már elképzelhetőnek tartom a közeljövőben történő átalakítását. A minisztérium foglalkozik is ezzel a problémával, és ez indokolt is, hiszen ma Magyarországon több mint 22 ezer ember ül börtönben, és ha ezek közül csaknem 6 ezer az előzetes letartóztatott, illetőleg az elzárásra ítélték száma, akkor ezzel ennek a számnak a nagyságát nem enyhítem, csak még inkább megkérdőjelezem, mert ez azt jelenti, hogy nem kellő megalapozottsággal történik az előzetes letartóztatásba való helyezés sem. Olyan országban, amelynek 10 millió lakosa van, ilyen szabadságvesztés büntetést töltő tömeg mindenképpen önmagában is megkérdőjelezi a büntetési rendszert. Portugáliában, ahol Magyarországhoz hasonló nagyságú a lakosság száma, s nem állithatnám, hogy a magyarnál nyugalmasabb vérmérsékletű emberek élnének, 6 ezer ember van szabadságvesztés büntetést végrehajtó intézetekben. A Német Szövetségi Köztársaságban, ahol nagyon sok a vendégmunkás, török, spanyol, jugoszláv, portugál él, közismert beilleszkedési

problémákkal, s amelynek a lakossága több mint hatszorosa Magyarországénak, a letartóztatottak száma 35 ezer. Ha csak ezeket az összehasonlíto adatokat nézem, tehát nem elemzem mélyebben a problémát, akkor is teljesen világos, hogy ez nincs rendjén. Ha akár olyan lenne a büntető intézeti elhelyezés, mint a svájci, ahol pl. a Zürich-i kantonban azon szegyenkezesnek, hogy egyes cellákben négyen is vannak, de nem gondolok én ilyen extremitásokra, de ha legalább olyan intézetekkel rendelkeznenk, amelyekben a feltételek folytán a büntető intézetben kialakuló társadalom a maga szabályaival, szokásaival, tényleges hatásával ne az ellenkezőjét érne el, mint a hivatalos jogszabályok és a hivatalos nevelő munka, még akkor is nagy lenne ez a létszám. A jelenlegi helyzetben azonban azt jelenti, hogy a büntető intézeti átalakítás teljes egészében illuzórikussá válik, mindössze egy szempontot elégít ki, ami legkevesébe civilizált éppen az összes lehetségesen számbajöhető szempontok közül, nevezetesen a társadalomtól való elkülönítést. Szükséges tehát a büntetési rendszer felülvizsgálata és olyan rendszer kialakítása, amely differenciáltabb módon kezeli a büntetés kérdéseit, és nem köti a bírót olymértékben, a bírák által is egyébként többnyire céljatevesztettnek tartott /különösen pl. rövid tartamú/ szabadságvesztés büntetések kiszabására, amelyek a valóságban nem a büntetés célját érik el.

Békés Imre:

A törvényben kimondott semmisség igen nagy jelentőségű, de vajon tulajdonjogi mozgást eredményez-e? Hogyan oldható meg az igazság helyreállítása a politikai perekben deklarált vagyonek kobzásokkal összefüggésben?

Az 1963. évi IV. törvényerejű rendelet kizárta a felelősségrevonást a törvénysértő perek közreműködőivel szemben. A most folyó vizsgálatok, számbavétel milyen közegben folyik, tapasztalható-e politikai ellenállás a rehabilitálással szemben?

Kulcsár Kálmán:

Ma még nem világos, hogy a semmisség kimondása elgondolt módjának milyen kártérítési következményei lehetnek. A probléma, még ha tudjuk is, hogy a legtöbb esetben már nem lehet az eredeti helyzetet helyreállítani, ettől eltekintve is sokrétű, s megoldása főleg az ország tehervállási képességétől függ. Ma még nem tudnék erről nyilatkozni.

Ami a második kérdést illeti, bizonyosan van ellenállás, máris érezhető volt ilyen ellenállás, és ezután is érezhető lesz, hiszen természetesen vannak olyan érdekek, személyi és más érdekek, amelyeknek nem felel meg ez a fajta út, amelyen most a Kormány ebből a szempontból is elindult. Azt gondolom azonban, hogy ha ez az ellenállás meg is van, azért lesz elég erő ahhoz, hogy töretlenül haladjunk tovább ezen az úton. Egyébként elég hosszú idő eltelt már azóta, amióta ezeket az ügyeket tárgyalták, akik ezekben az ügyekben valamilyen módon is résztvettek, többnyire már elég idős emberek, talán a legtöbben már nem is élnek, különösen azok közül, akik az 1945 utáni közvetlen időszakban tevékenykedtek, de ettől függetlenül sem látom ezt a problémát olyan súlyosnak, amely ezt az egész folyamatot megakadályozhatná.

Kovács Dénes:

Az ügyek jelentős része - kitelepítés, internálás - olyan volt, amelyet bíró, ügyész soha nem látott. Ezekkel az ügyekkel külön kell foglalkozni. A hírhedt táborokat az 1939. évi Honvédelmi Törvény alapján állították fel. Ezekre az ügyekre milyen rehabilitációs elképzelések vannak?

Kulcsár Kálmán:

Erre most könnyen válaszolhatnám azt, hogy ez a belügyminiszter dolga, de nem akarnék kitérni a válasz elől. A kormányzat külön foglalkozik az internáltak kérdésével, és várhatóak olyan előterjesztések, amelyek a kitelepítésekkel és az

internálásokkal, különösképpen pedig a recski tábor egykori bennlakóival kapcsolatos ügyeket rendezik. Hogy ezek az előterjesztések, amelyek folyamatosan a Minisztertanács elé kerülnek, hogyan oldják meg a problémát, tehát pl. úgy-e, ahogyan itt elhangzott, tehát eleve törvénytelennek minősítve az ilyen táborok föllállítását, azt nem tudom,

Horváth Anna:

Gondolnak-e olyan új törvényi tényállás felvételére a Büntető Törvénykönyvbe, amely állam elleni bűncselekménynek minősíti azt, ha valaki közéleti tevékenységével súlyos, hátrányos helyzetbe hozza az országot?

Kulcsár Kálmán:

E pillanatban - az én elgondolásom szerint legalábbis, de szeretném hangsúlyozni, hogy a személyes elgondolásom szerint, hiszen még csak azt sem állíthatom, hogy az Igazságügyi Minisztérium illetékes szakembereivel erről konzultáltam volna - az u.n. politikai bűncselekményeket az Alkotmány védelme köré kellene csoportosítani. Hogy milyen módon és hogyan, az még nyitott, de az a központi elem, amely körül a törvényi tényállásokat elhelyezném, az Alkotmány lenne. Továbbá egy büntetőjogi törvényi tényállás megfogalmazásánál számomra legfontosabb az, hogy pontosan meghatározott legyen. Tehát ne ha akarom igen, ha akarom nem, hanem pontos. A mai politikai bűncselekmények törvényi tényállásaival szemben egyik kifogásom éppen az, hogy tág teret jelentenek, nagyon sokféleképpen értelmezhetők, magyarázhatók, az éppen akut szándékok szerint. A javasolt jogszabálynak, amely a büntetőjogi felelősséget a közéleti tevékenységben okozott kárért állapítaná meg, csak akkor lenne értelme, ha a tényállást pontosan tudnánk körülírni, mind az alanyt, mind az eredményt, mind pedig az elkövetés módját illetően. Ha nem tudunk pontos, a félreértést kizáró definíciót adni, ugyanolyan pontosan szinte, mint ahogy a lopást meghatározzuk,

akkor rendkívül veszélyes dologra vállalkoznánk. A felelősség azonban államférfi esetében nemcsak büntetőjogi, hanem politikai is lehet, sőt elsősorban az. A kettőt nagyon világosan el kell határolni egymástól. A kettő összekeverése - ahogyan én eddig láttam, bár lehet, hogy tévedek, mint-hogy talán nem ismerem eléggé a büntetőjog alkalmazás történetét - szinte minden esetben kizárólag az utólagos politikai bosszú eszközévé tette a büntetőjogot. Ezt pedig feltétlenül el kell kerülni.

Marótiné Beszteri Piroska:

Milyen indokok szólnak az Országgyűlésnek közvetlenül alárendelt, független ügyészi szervezet megszüntetése mellett?

Kulcsár Kálmán:

Nem szeretnék most ebbe a vitába belemenni, mert elég messziről kellene kezdenem. Én egy centralizáltan működő, utasításra dolgozó ügyészi szervezet önállóságát, még akkor is, ha csak az Országgyűlés alá van rendelve, eleve megkérdőjelezhetőnek tartom abból a szempontból, amit mondtam. Mert hiszen az ügyészi szervezet ma is utasításra működik. Hogy az az utasítás honnan érkezik adott esetben, ha érkezik, akkor szinte már mindegy, ráadásul a "független" ügyészi szervezet mögött eddig gyakorlatilag nem is az Országgyűlés állott, hanem közvetlenül az uralkodó politikai párt. Jeleztem többször, hogy én nem az ügyészi függetlenségben látom a demokrácia biztosítékát, az emberi jogok garanciáját a jogalkalmazásban. Csak azért mondom ezt, mert szívesen hivatkoznak rá sokan, tegnap este is hallhattuk a Hét-ben, hogy azért nem voltak törvénytelenések '53 után, mert önálló ügyészi szervezet létesült. Ez enyhén szólva eufemisztikus megközelítés. Egyrészt, mert '53 után is bőven akadtak törvénytelenések, másrészt pedig ez az ügyészi szervezet - mint ismert - az 1936-ban fölállított szovjet ügyészi szervezet modellje alapján készült, az pedig aligha állítható, hogy az 1936. után Visinszki vezéreltetével működő ügyészi szervezet megakadályozta

volna a törvénytelenéseket. Nem is látom értelmét az ilyen érveléseknek, mert az ügyészi szervezet magatartása mindig a történelmi helyzettel függött, és amennyire nem az ügyészi szervezet "bűne", hogy 1936. után elszaporodtak a törvénytelenések a Szovjetunióban, ugyanúgy nem az ügyészi szervezet érdeme, hogy 1953-at követően egy ideig nem, vagy ritkábban fordultak elő törvénytelenések Magyarországon. Az alkotmányosság és a törvényesség biztosítékát a független bírói szervezetben látom, amelyben az ügyészi szervezetnek pusztán az lehet a feladata, hogy a maga helyén ügyfélként az államot képviselje. És ezt nagyon szeretném aláhúzni. Ügyfélként. Tehát nem arról van szó, mintha a Kormányzat valami hatalmi túlsúlyra törekedne, hogy még az ügyészi szervezetet is a maga szervezeti rendjébe olvassza, s ezzel "befolyásolja" a bíróságot. Ha ebből indulnék ki, akkor egyebek közt el kellene ismer-nem, hogy ma is meg nem engedett módon befolyásolja az ügyészi szervezet a bíróságot, amit azt gondolom, hogy senki sem ismerne el szívesen, még akkor sem, ha tudjuk, az ügyész pozíciója a többi ügyfélhez képest túlsúlyos. Arról van szó, hogy azok az állam által képviselt érdekek, amelyek a büntetőjogban megfogalmaztatnak és a bíróság előtt képviseletre kerülnek, a bírósággal szemben semmifajta túlsúlyos helyzetbe ne kerüljenek, ugyanolyan helyzetben, mint a másik fél, álljon az ügyész is. Ez véleményem szerint jobban védi a demokráciát, jobban megfelel a törvényességnek, mint bármi más. Még akkor is, ha ennek érdekében esetleg nemcsak szervezeti, hanem eljárásjogi szabályokat is meg kell változtatni. Ez a véleményem erről, mondom anélkül, hogy most alaposabban belemennék a vitába.

Szabó András:

Hát, ha több kérdés nincs, akkor szeretném megkérdezni Kulcsár Kálmánt, hogy össz benyomásait kívánja-e összefoglalni az utolsó szó jogán, vagy sem.

Kulcsár Kálmán:

Az össz benyomásaim, ha szabad minősíteni, nagyon kedvezőek. Kedvezőek mindenekelőtt ez alkalomból adódóan. Nagyon örülök és a jövőben is örülnék neki, ha ilyen és hasonló kérdéseket kötetlen módon beszélhetnénk meg. Nagyon sokfajta vélemény, ismeret és tudás él valóban a jogászok körében, a Kriminológiai Társaság tagjai körében meg különösen, amelyek megismerése és fölhasználása az igazságügyi kormányzat számára nagyon is fontos. Szeretném adott esetben a Társaság tagjait is bevonni jogszabály előkészítő munkába, megvitathatjuk a készülő jogszabály koncepciókat, tervezeteket itt a Társaságban is, ezzel is elősegítve a jobb jogszabályok születését. Mert igaz ugyan, és ezt visszatérően hangoztatom, hogy a jogszabályokat nem tekinthetjük minden társadalmi probléma megoldására alkalmasnak, de az is igaz, hogy rossz jogszabályokkal nagyon sokat lehet rontani a társadalmi viszonyokon, sok diszfunkcionális következménynek lehet forrása a helytelen jogszabályok működése. Ezek kezelése azután nagyon sok gondot jelenthet. Fontos tehát az ismeret szerzése, becsatornázása, s erre egy tudományos társaság és ennek a tagsága minden módon alkalmas. Jelenleg nagy és széleskörű jogalkotási munka folyik. A büntetőjogban is az új, vagy majdani új büntető törvény kialakításától függetlenül is nagyon sok ilyen feladatunk van, nem is szólva más jogterületekről. Néha ez talán azt is jelenti, hogy egyes jogszabályok nem kapnak kellő figyelmet esetleg az előkészítők részéről, esetleg a jogász közvélemény részéről sem. Minden szervezetben minden alkalmat, és még egyszer hangsúlyozom, különösen ilyen illusztris társaság illusztris tagságát szeretnék fölhasználni annak érdekében, hogy minél jobb jogszabályok szülessenek valamennyiünk örömére, s a társadalom hasznára. Köszönöm.

Szabó András:Elnöki zárszó

Tisztelt Kollegák, kedves Barátaim!

Valamennyiünk nevében megköszönöm Kulcsár Kálmán fáradságát, hogy részletesen válaszolt kérdéseinkre. A magam részéről úgy látom, hogy nemcsak a jogalkotási folyamat előkészítő munkálatai vannak jó kézben, hanem a bírósági szervezet, az egész igazságszolgáltatás átalakítása, gyökeres reformja is. A reform sikere szerintem az igazságügy területén attól is függ, hogy mennyire tud szembenézni az apparátus saját lelkiismeretével, és mennyire tud leszámolni mentalitásában is azokkal a szervezeti-működési elvekkel, amelyek hosszú évtizedeken keresztül a politika szolgálóleányává tették. Hiszem, hogy Kulcsár Kálmán helyt tud állni azon a vezető poszton, ami Deák Ferenc-i tehetséget kíván. Ő volt ugyanis az a jogászunk, az a bölcs politikusunk, aki a reformkorban következetesen reformista volt, majd a nemzeti kiegyezés inspirátora is. Hiszen ma egyidőben kell mindazt elvégeznünk, ami valamikor fél évszázad munkája volt: reformokkal nemzeti megbékélést és nemzeti megegyezést teremteni. Sok sikert kívánok miniszterünknek.

A mai ülést - megköszönve az aktív részvételt - bezárom.